

DR. GREXA GYULA

alkönyvtárnok.

Könyvismertetés a M. Könyvszemle 1923. évfolyamában.

DR. TÓTH LÁSZLÓ

alkönyvtárnok.

Felolvasás: Humbertus de Romanis reformtervei a pápaválasztásról. A Szent István Akadémia II. osztályának 1923. április havi ülésében.

Kisebb cikkek és könyvismertetések a Századokban, a Turulban, a Magyar Könyvszemlében, a Magyar Kulturában és a 8 órai Ujságban.

DR. NYIREŐ ISTVÁN

egyetemi könyvtárőr.

1. Az iskolánkvüli népművelés és eszközei. (Társadalomtudomány.)
2. Könyveink és nemzeti kulturánk. (U. o.)
3. A megcsonkított Magyarország múzeumi és könyvtári közművelődés-ügye. (U. o.)
4. Az amerikai unitárius bizottság és ref. presb. világszövetség Erdélyről. (U. o.)

HÓMAN BÁLINT.

JELENTÉS

AZ ORSZÁGOS KÖNYVFORGALMI ÉS BIBLIOGRAFIAI KÖZPONT

I. (1923.) ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

A könyvtáraknak, mint a nemzeti művelődés eszközeinek nagy fontosságát hazánkban a közvélemény és javarészt az államkormányzat is csak lassan és a nyugati nagy nemzetekhez és társadalmakhoz képest elkésve ismerte fel. Egyaránt látjuk ezt a nagyközönség igényeinek kielégítésére hivatott közművelődési vagy népkönyvtáraknál, valamint a tudományos könyvtáraknál. Midőn pedig a mult század utolsó negyedében a közérdeklődés fokozottabb mértékben terelődik a könyvtárügy felé, az állam gazdasági erejének egyébirányú lekötöttsége teszi lehetetlenné, hogy állami közkönyvtáraink kellő anyagi támogatásban részesüljenek. Hogy mindennek dacára tudományos közkönyvtáraink általában a mult század végeig inkább lépést tartanak a külföld hasonló jellegű könyvtáraival, míg a jelen században azok színvonalától mind-

inkább elmaradnak, azt az a körülmény magyarázza, hogy a csekélyebb könyvtermelés mellett a könyvtárak gyarapítására a kevesebb anyagi eszköz is elegendő volt; továbbá az, hogy ezen viszonyok között a magánosok könyvadományai is hatékonyabban érvényesültek. A jelen században azonban a könyvtermelés állandó és nagyarányú növekedése mellett a közvélemény és a kormányzat megértő gondoskodása dacára se tudtuk az anyagi eszközök elégtelensége következtében tudományos közkönyvtárainkat a kor színvonalán tartani.

A stagnációnak ebben az idejében szakadt reánk a világháború és a nyomában támadt új helyzet súlyos megpróbáltatást jelentett egész könyvtárügyünkre, tudományos könyvtárainkat pedig egyenesen pusztulással fenyegette. A létfenntartás anyagi kérdéseinek nagy térfoglalása és ezzel kapcsolatosan az általános világfelfogás elanyagiasodása, a szellemi és erkölcsi értékelés megváltozása, a gazdasági erők eltolódása, valamint a nemzetközi kapcsolatok szétszakadása mindenhol károsan hatnak a tudományos működésre és így annak legszerveesebb intézményére: a tudományos könyvtárakra. Nálunk mindezek felül még az ország megcsonkítása és úgy köz-, mint államgazdasági erőink teljes leromlása fokozottabban súlyosbítják könyvtáraink helyzetét. Pedig éppen a *ma* változott viszonyai követelik tőlünk, hogy különbek legyünk e tekintetben is a multnál. Ezt követeli elsősorban is nemzeti fennmaradásunk! A nemzeti lét biztos és szilárd alapját az anyagi javak mellett elsősorban a szellemi és erkölcsi javak teszik s mivel azt látjuk, hogy a jelen nemzedék éppen ez utóbbiak tekintetében a multhoz képest hanyatlást mutat, meg kell tennünk mindent, hogy a világfelfogást szellemi és erkölcsi irányba terelve a nemzeti léte erősítsük.

Hazánk megcsonkítása nemcsak gazdasági területek és munkások elvesztését jelenti, általa elsősorban is nagy kultúrértékeket vesztettünk el. Veszendőbe mentek az elszakított részek magyarságában rejlő kultúrerők, továbbá e területeken levő kultúrintézményeink: múzeumok, könyvtárak és gyűjtemények értékei. Pozsony, Kassa, Kolozsvár, Gyulafehérvár, Marosvásárhely együttevve mintegy hétszáz ezer kötettel bíró közgyűjtemény elvesztését jelenti és azt is, hogy velük a megmaradt Magyarország egyes részei, így pl. a Tiszántúl legfőbb kultúrforrásaikat vesztették el. Mindennek, e gyűjteményekben rejlő szellemi és erkölcsi erőknek pótlása, a kultúrforrásaiktól megfosztott országrészek tudományos szükségleteinek kielégítése is a megmaradt gyűjteményekre és könyvtárakra hárul.

A tudományos, illetőleg szellemi pályákon működőknek saját foglalkozásuk túlnyomó részben még megélhetésüket is alig biztosítja, ők gazdaságilag képtelenek arra, hogy tudományos irodalmi szükségleteikről önmaguk gondoskodjanak s így tudományos munkálkodásukhoz szükséges segédeszközök előteremtéséről gyűjteményeinknek, könyvtárainknak kell gondoskodni.

Ilyen módon vált a könyvtárak megfelelő fejlesztése, főképen pedig a külföld tudományos termékeinek számukra való megszerzése a magyar tudományosság fennmaradásának és fejlődésének egyik legfőbb problémájává. Ennek világos felismerése vezetett 1921. májusában a Külföldi Könyveket és Folyóiratokat Elosztó Bizottságnak gróf Teleki Pál elnöklete alatt történt megalakulásához. A bizottság feladatául tüzetelt ki, hogy közkönyvtáraink és tudományos társulataink külföldi könyvszükségletét összegyűjtse és megállapítsa, továbbá, hogy azoknak ajándék vagy csere útján való megszerzéséről gondoskodják, valamint hogy a küldeményeket az érdekelt intézetek, illetőleg társulatok között szétossza.

A bizottság működése folyamán szerzett tapasztalataink azt mutaták, hogy az állandó tevékenységet igénylő munka ellátására a bizottsági alakulat nem megfelelő; továbbá, hogy könyvtáraink külföldi szükségletei gyakran azonosak s így szükséges volna azok beszerzésénél bizonyos tervszerűséggel eljárni, hogy a rendelkezésre álló anyagi eszközökkel a szükségletek minél szélesebb körét tudjuk kielégíteni, nevezetesen, hogy elkerültsék az, hogy egyes művek a kellőnél több példányban szereztessenek meg, amivel viszont más fontos művek beszerzése válik lehetetlenné. E gondolat megvalósítására alkalmas eszköznek látszott közgyűjteményeink részére a külföldi szükségletek beszerzésének központosítása, valamint az állományukban lévő külföldi kiadványok központi nyilvántartása. Mindkét intézkedéssel módot nyerünk arra, hogy közgyűjteményeink külföldi könyv- és folyóiratszükségletét teljes egészében áttekinthetvén, azok megszerzésénél bizonyos kiválasztást és tervszerűséget érvényesítsünk. A külföldi anyag központi nyilvántartása ezenfelül még azzal az előnnyel is jár, hogy kiindulópontját képezheti a tudományos munka megkönnyítése szempontjából elengedhetetlenül szükséges központi katalógus felállításának. Bebizonyosodott továbbá, hogy a külföldi ajándékok — ismételten — bár értékes, de nem az igényléseknek megfelelő anyaghoz juttattak bennünket s így célravezetőbbnek látszott a csererendszerre való áttérés, annál is inkább,

minthogy a cserét általános nemzeti érdek is ajánlotta, általa módot nyervén arra, hogy a magyar szellem és tudományosság eredményeit a külfölddel megismertessük.

Magyarországnak a hivatalos, tudományos és irodalmi kiadványok nemzetközi cseréjét szabályozó 1886. március 16-i brüsszeli egyezményekhez 1923. június 1-i hatállyal való csatlakozása következtében amúgy is létesítendő (II. egyezmény I. §.) központi cserehivatal megszervezése kedvező alkalmul szolgált gróf Klebelsberg Kunó m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek arra, hogy fenti tapasztalatok figyelembevételével a Gyűjteményegyetem keretében a M. Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtárával kapcsolatban az Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központot az 1923. évi február hó 13-án 394/1923. eln. sz. m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendeletével felállítsa. E hivatal hatáskörébe utalta a brüsszeli egyezmények alapján létesülő csere lebonyolításán kívül a hazai legfőbb közgyűjtemények (az Orsz. Magyar Gyűjteményegyetem intézetei, a M. Tud. Akadémia, a tud. egyetemek és a Műegyetem könyvtárai) külföldi könyv- és folyóiratszükségletének csere, illetőleg vétel útján központosított beszerzését és az állományukban lévő külföldi anyag nyilvántartását.

A Központnak az Orsz. Magyar Gyűjteményegyetem keretében való megszervezését az a körülmény tette kívánatossá, hogy a fentiekben körülírt széleskörű tevékenységének sikeres ellátása inkább látszott biztosítottnak, ha a hivatal egy nagytekintélyű intézményhez lévén kapcsolva, annak tekintélye által támogatatik. A Széchényi Könyvtárral való kapcsolatot az indokolta, hogy csakis ily nagyobb közkönyvtár bír a Központ munkájához szükséges bibliográfiai segédeszközökkel. Szükséges volt azonban ezen kereteken belül önálló hivatalként való megszervezése, minthogy hatásköre a Gyűjteményegyetemen kívül álló intézményekre is kiterjed és sokszor az intézmények ellentétes érdekeinek részrehajlatlan összeegyeztetésére is hivatott, mint pl. a külföldről ajándék- vagy csereképen érkezett anyag szétosztásánál.

A Központ személyzete a Gyűjteményegyetem létszámába tartozó következő tisztviselőkből áll: 1. Igazgató, ki felelős vezetője a hivatalnak. Az igazgatói teendőket ellátásával dr. PASTEINER Iván, az Orsz. Magyar Gyűjteményegyetem státusába kinevezett főkönyvtárnok (VI. fiz. oszt.) 1923. február 13-án kelt 394/1923. eln. sz. vkm. rendelettel bízott meg. 2. Előadó: dr. PAULOVICS István I. oszt. múzeumi ör

(VII. fiz. oszt.); áthelyeztetett az Érem- és Régiségtárból 309/1923. m. n. múzeumi főigazgatósági sz. alatt. 3. Két tudományos segédszemélyzeti létszámba tartozó bibliográfus: HÓMAN Borbála könyvtártsiszt (IX. fiz. oszt.) és dr. BUDAY Julia okleveles középiskolai tanár szakadjnoki minőségben; beosztattak 1071/1923. eln. vkm. sz. leirattal. 4. Gépirónő. 5. Szolga. E két utóbbi állás költségvetési fedezet hiányában nem töltetett be; munkakörük ellátásáról a Központ felügyelete mellett a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők, Zeneműkiadók és Zeneműkereskedők Országos Egyesülete részéről az 52.800/1923. vkm. rendelet alapján a könyvkivitelnek felár szempontjából való ellenőrzésére felállított kirendeltség erőinek felhasználásával történt gondoskodás.

A Központ működésének megkezdése előtt 1923. február 27-én kelt 823/1923. eln. sz. vkm. leirattal az igazgató Németországba kiküldetett, hogy a könyv- és folyóiratcserének a német tudományos társulatokkal és intézetekkel való megszervezését illető tárgyalásokat a helyszínén vegye fel, továbbá, hogy a berlini Staatsbibliothek mellett létesített Gesamtkatalog-ot a Központban felállítandó címjegyzék szempontjából tanulmányozza, valamint, hogy a német könyvkereskedők kiviteli szervével, a leipzig-i Aussenhandelnestelle-vel a viszonyosság elve alapján megállapodást létesítsen. E kiküldetéséről jelentését 1923. június 5-iki kelettel tette meg a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszternek. (Megjelent Magyar Könyvszemle XXX. évf. 3—4. füz. 1923.)

A németországi tapasztalatokból mindenekelőtt kiviláglott, hogy a külföldi csereviszonyok létesítésének előfeltétele az, hogy a magunk részéről a cserére alkalmas tudományos kiadványokkal bírjunk. A kizárólag magyar nyelven írt munkáink ugyanis a külföld részéről felhasználhatók nem lévén, a csere tárgyául nem is szolgálhatnak. Ezen kívánt a nagyméltóságú vall.- és közokt. miniszter azáltal segíteni, hogy az általa anyagilag támogatott tudományos társulatokat arra kötelezte, hogy folyóirat-kiadványaikat idegennyelvű (német, francia v. angol) összefoglalásokkal, illetőleg kivonatokkal lássák el.

E rendelkezés következtében már 1923 folyamán idegennyelvű összefoglalásokkal, illetőleg kivonatokkal jelentek meg az alábbi folyóiratok:

Századok.
Földtani Közlöny.
Kőrösi Csoma Archivum.

Országos M. Régészeti Társulat Évkönyve.
 Levéltári Közlemények.
 Magyar Könyvszemle.
 Orvosképzés.

Ugyancsak ily idegennyelvű összefoglalásokkal fognak megjelenni 1924. év folyamán állami támogatásban részesülő további folyóiratok:

Természettudományi Közlöny.
 Állattani Közlemények.
 Botanikai Közlemények.
 Magyar Chémiai Folyóirat.
 Athenaeum.
 Magyar Paedagogia.
 Egyetemes Philologiai Közlöny.
 Földrajzi Közlemények.
 Irodalomtörténet.
 Magyar Nyelv.
 Matematikai és Fizikai Lapok.
 Népelet.
 Föld és Ember.
 Minerva.

A vallás- és közokt. miniszter úgy ezen intézkedésével, mint pedig azzal, hogy kötelezte az általa anyagilag támogatott folyóiratok és könyvek kiadót arra, hogy kiadványaikat a csere céljaira szükséges példányszámban a Központ rendelkezésére bocsássák, sikerült a Központ részére a külföldi cserére alkalmas és állandó kiadványanyagot biztosítani.

Rendkívül értékes gyarapodását jelentette a Központ csereanyagának a M. Tud. Akadémia elnökségének jóindulatából fakadó azon elhatározása, hogy kiadványait mindenkor a szükséges példányszámban a csere céljaira a Központnak rendelkezésére bocsátja. Hasonlóképen értékes csereanyagot nyertünk a Nemzeti Múzeum, az Orsz. Szépművészeti és Orsz. Iparművészeti Múzeumok, valamint a Történelmi Társulat és a Budavári Tud. Társaság kiadványaival.

Fent vázolt intézkedéseknek, nemkülönben tudományos intézményeink és társulataink megértő és önzetlen támogatásának köszönhető, hogy már az első évben sikerült a Központnak tekintélyes számú csereviszonyt létesíteni és pedig az alábbi külföldi intézményekkel, illetőleg társulatokkal:

Badischer Landesverein, Freiburg.
 Bayerische Akademie der Wissenschaften, München.

Bayerische Staatsbibliothek, München.
 Laboratoire Carlsberg, Kjöbenhavn.
 Cleveland Public Library, Cleveland.
 Columbia Univ. Library, New-York.
 Deutsche Bücherei, Leipzig.
 National Library of Ireland, Dublin.
 The Royal Dublin Society, Dublin.
 Geographische Gesellschaft, Jena.
 Gesellschaft der Wissenschaften, Göttingen.
 Bibliothèque de l'Univers. Grenoble.
 Univ. Bibliothek, Heidelberg.
 Nationalbibliothek, Wien.
 Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft, Berlin.
 Osteuropa-Institut, Breslau.
 Preussische Staatsbibliothek, Berlin.
 Princeton Univ. Libr., New-Haven.
 Royal Irish Academy, Dublin.
 Schlesischer Altertumsverein, Breslau.
 Société des Nations, Genève.
 Staats- und Univ.-Bibliothek, Hamburg.
 The New-York Public Library, New-York.
 Univ.-Bibliothek, Jena.
 Univ. Libraries for Central Europe, London.
 Victoria and Albert Museum, London.
 Württembergische Landesbibliothek, Stuttgart.
 Library of the London School of Economics, London.
 Staatliche Museen, Berlin.
 Bibliothek des Kunstgewerbe-Museums, Berlin.
 Museum für Kunst und Gewerbe, Hamburg.
 Deutsche Landwirtschaftsgesellschaft, Berlin.
 Gesellschaft für Erdkunde, Berlin.
 Freunde der deutschen Bücherei, Leipzig.

Mindezekkel létesített csereviszony kapcsán sikerült 1923. év folyamán közgyűjteményeink részére 381 évfolyam német, 31 évfolyam angol, 14 évfolyam francia és 10 évfolyam dán folyóiratot, továbbá 59 német és 461 angol könyvet megszerezni. Megjegyezni kívánom, hogy a folyóiratok majdnem kizárólag közgyűjteményeink állományának folytatólagos kiegészítésére szolgáltak és így tényleges szükségletet fedeztek. Figyelemreméltó eredménye a Központ csereakciójának az is, hogy a csereképen érkezett könyveknek és folyóiratoknak csupán egy csekély részét képezték társulatok vagy tudományos intézmények kiadványai, túlnyomó része magáncégek kiadványaiból állott.

Különösen ki kell emelni azt a messzemenő támogatást, melyben

a Központ útján a magyar közgyűjteményeket német, illetőleg angol kiadványok megküldésével a Schmidt-Ott elnöklete alatt álló Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft és a B. M. Headicar vezetésével működő University Libraries' for Central Europe a velük fennálló csere kapcsán részesítették.

Nagyjelentőségű közgyűjteményeink amerikai egyesült államokbeli szükségletének megszerzése szempontjából az 1923. április 17-én kelt 2210/1923. eln. sz. vkm. leiratban közölt azon nagylelkű elhatározása a Rockefeller Foundationnek, hogy a magyarországi közgyűjteményeknek az amerikai kiadványok háborús évekbeli évfolyamait saját költségére megküldi. A leiratban foglalt utasításnak megfelelően a Központ összeállítván közgyűjteményeink ezirányú szükségletét, azt a vallás- és közokt. miniszterhez felterjesztette. A Rockefeller Foundation által fenti cél keresztülvitelére felállított American Library Association-nel közvetlenül is felvett érintkezés kapcsán szerzett értesüléseink reményt adnak arra, hogy amerikai szükségletünk túlnyomó része 1924. évig ezúton fedezve lesz.

Részünkről külföldi intézetekhez, illetőleg társulatokhoz továbbított csereküldemények összesen 565 évfolyam folyóiratból, illetőleg 617 kötet könyvből állottak és pedig elküldetett:

Angliába	47 évf. folyóirat
Ausztriába	30 " "
Dániába	6 " "
Franciaországba	10 " "
Németországba	431 " "
Svájcba	41 " "
Angliába	37 k. könyv
Ausztriába	36 " "
Svájcba	54 " "

A külföldi szükségleteknek a Központ útján való vásárlása a gyakorlatban a már előbb említettekén kívül azzal az előnnyel is járt, hogy közvetlenül a külföldről vásárolván, a közvetítő könyvkereskedelem költségeit sikerült megtakarítani közgyűjteményeinknek, továbbá, hogy nagyobb tömegű vásárlásainkkal elértük azt, miszerint a német és francia cégek árkedvezményt nyújtottak. A Központ által 1923-ban a következő vásárlások bonyolítottak le:

Angliában	1	könyv,	
Franciaországban	47	«	6 folyóirat
Németországban	210	«	49 «
Olaszországban	3	«	— «
Szerbiában	22	«	— «
Összesen	277	könyv, 55	folyóirat.

1923 április 11-én kelt 48.662/1923. III. b. sz. vkm. leirattal megbízott a Központ, hogy a Nemzetek Szövetségének Könyvtárát (Genéve) a Magyarországot ismertető idegennyelvű anyaggal ellássa. Ennek értelmében e kiadványok legfontosabbjait felölelő mintegy 500 címből álló jegyzéket állítottunk össze és azt jóváhagyás végett a vallás- és közokt. miniszterhez felterjesztettük. Egyidejűleg az e célra díjtalanul megszerzhető anyagot összegyűjtöttük és beköttettük, a még hátralévő tekintélyes anyag megszerzése az 1924. évre kilátásba helyezett, e célra szolgáló külön átalány kiutalása után fog megtörténni. Megjegyezni kívánom, hogy a Nemzetek Szövetségének Könyvtára fentiekől függetlenül folytatólagosan és állandóan részesül mindazokban a magyar kiadványokban, melyek a Központnak rendelkezésére állanak.

F. é. április 23-án kelt 1808/1923. eln. sz. vkm. leirattal nyert megbízás alapján a Központ javaslatot tett a dorpáti észt egyetemen felállítandó magyar intézet könyvtárának összeállítása és beszerzése tárgyában. Az anyag beszerzése az e célra kiutalt 2,000.000 K erejéig megtörtént és Dorpátba továbbíttatott.

Úgy ezen intézet, mint pedig a többi külföldi magyar intézetek, nevezetesen a berlini, bécsi, római magyar intézetek, továbbá a Münchener Magyar Iskola és a Szófiai «Petőfi» Magyar Munkások Körének hazai anyaggal való ellátásáról is a Központ állandóan gondoskodik

Fent vázolt tevékenységek minél egyszerűbb és lehető legpontosabb adminisztrációjának lebonyolítására a Központnál az alábbi nyilvántartások állítottak fel:

I. Külföldi (egyelőre német, francia, angol, olasz, északamerikai) folyóirat- és könyvszükségletek címjegyzéke. Felöleli a Központ hatáskörébe tartozó közgyűjtemények és könyvtárak bejelentései alapján azoknak a háború óta elmaradt, valamint folytatólagosan igényelt külföldi anyagát országonként betűrendben csoportosítva. E címjegyzék állandó tájékoztatónk külföldi cserék kezdeményezésénél, külföldi kiadványok beszerzésénél, valamint a külföldről érkezett csere- vagy ajándékanyag szétosztásánál.

II. Külföldről a Központhoz érkezett csere- vagy ajándékanyag címjegyzéke, mely ennek a belföldi intézeteknél való elhelyezését tünteti fel. A kiadványok bibliográfiai adatai betűrendbe sorolt színes kartonlapokon, mögöttük fehér lapokon a magyar intézmények, amelyekhez továbbítottak.

III. A külföldre küldött magyar kiadványok címjegyzéke. A kiadványok címei színes kartonlapokon, betűrendben, utánuk sorakoznak az illető kiadványokban részesülő külföldi intézetek, illetőleg társulatok címei a már elküldött évfolyamok, illetve kötetek pontos feltüntetésével.

IV. Szerves összefüggésben áll az előbbivel azon címjegyzékünk, mely kartonlapokon felvett külföldi intézetek, illetőleg társulatok szerint csoportosítva tünteti fel teljes bibliográfiai pontossággal a Központ által nekik megküldött magyar anyagot. E két utóbbi címjegyzék teljes áttekintést nyújt a részünkről küldött magyar anyagot illetőleg, valamint folytatólagos kiadványaink szétküldésénél tájékoztatóul szolgál.

V. Külföldi vásárlások címjegyzéke; országok szerint különböző színű tömblapokon nyilvántartja külön-külön betűrendbe csoportosítva az eszközölt, valamint a már elintézett megrendeléseket.

VI. Központi címjegyzék. Az Országos Magyar Gyűjteményegyetem tanácsának 1923 július 7-én elfogadott javaslata szerint a Gyűjteményegyetem intézeteihez, valamint az Akadémia, a tudományegyetemek és a Műegyetem Könyvtárai állományába egyelőre az 1920. január 1-től érkezett, valamint a jövőben érkezendő külföldi könyv- és folyóiratanyagot fogja feltüntetni. E címjegyzék előkészítése folyamatba vétetett és a következő bibliográfiai adatokat fogja feltüntetni:

önálló műveknél: cím, kiadás száma, megjelenési hely, év, kiadó, illetőleg nyomda;

gyűjteményes, folytatásos műveknél: a külön címlappal bíró részek címe, megjelenési helye, éve, kiadója, illetőleg nyomdája és az egész gyűjteményben való helyzete (gyűjtemény címe, a mű kötetszáma);

folyóiratoknál: cím, füzetszám, megjelenési hely, idő, kiadó, illetőleg nyomda.

A Központ által létesített cserék vagy az általa eszközölt vásárlások útján érkező anyag katalogizálása a Központnál történik és közvetlenül általa vétetnek fel ezen címek a központi címjegyzékbe; az intézetekhez közvetlenül, vagy pedig a brüsszeli egyezmények alapján a Központ közvetítésével érkező anyag az intézetek bejelentései alapján vétetik fel a központi címjegyzékbe.

A Központ a személyi kiadások egy részén (az igazgató, előadó és a két bibliográfus fizetése) kívül az állami költségvetésre az 1923. évben semminemű megterhelést nem jelentett, minthogy úgy a hivatal berendezésének (bútorzat, irodai felszerelés és irodai szükségletek), valamint széleskörű külföldi kapcsolataival járó tekintélyes adminisztrációs költségei, továbbá a személyzet egy részének (könyvkereskedői expozitura) fizetése fedezetet abból nyertek, hogy a könyvkivitel ellenőrzése tárgyában 1923. április 18-án kiadott 52.800/1923. sz. vkm. rendelet a Központnak kiadásai fedezésére biztosította a 20/0-os kiviteli illetékből, valamint a külföldi felár 100/0-ából befolyó jövedelmeket. E rendelet honorálni kívánta a kiadók részéről ismételtlen kifejezett azon óhajt, hogy kiadványaikat külföldön a belföldi árnál magasabban értékesíthessék s ezért a könyvkivitelnek eddigi kulturális és muzeális szempontból való ellenőrzéséhez a külföldi eladási ár szempontjából való ellenőrzést is kapcsolta, egyben biztosítván az állam részére a külföldi magasabb eladási ár hasznából 100/0-os részesedést. A könyvkivitelnek az eladási ár szempontjából való ellenőrzése céljából állíttatott fel a Központ felügyelete mellett működő könyvkereskedői expozitura. A magasabb külföldi ár azonban mind hátrányosabbá vált könyvkivitelünkre s ez, miként Németországban, úgy nálunk is még ugyanez év októberében e rendszer megszüntetéséhez vezetett, mellyel egyidejűleg az expozitura vezetője a könyvkiadók részéről visszavonatott. A másik két alkalmazott azonban, főleg a kivitel ellenőrzésével járó teendő ellátására a 20/0-os kiviteli illeték terhére továbbra is alkalmazásban maradt.

A könyvkivitel ellenőrzése kapcsán felállított alábbi kimutatás nem érdektelen tájékoztatással szolgál a magyar könyvek iránt mutatkozó külföldi érdeklődést illetőleg. Kivitetett 1923-ban:

	Esetek sz.	Érték korona
Csehország	208	123.451,415
Románia	39	30.352,038
Németország	30	22.464,688
Ausztria	45	20.453,262
Anglia	3	17.643,000
Jugoszlávia	35	7.125,086
Északamerikai Egyesült Allamok...	11	1.922,385
Olaszország	4	1.812,500
Franciaország	7	1.357,916
Svédország	2	340,000

Hollandia	---	---	---	---	5	215,358
Törökország	---	---	---	---	2	192,000
Svájc	---	---	---	---	1	20,000

A Központ bevételei a könyvkereskedői kivitel kapcsán kitétek 6,056.764 koronát.

Ezzel szemben a kiadások összege 6,056.145 korona.

Az első év tapasztalatain és tanulságain okulva, biztató reményekkel indulhatunk a jövő évnél annál is inkább, mert a külföldön is nagy erőre kapott a tudományos kiadványok cseréjének gondolata és annak minél szélesebb körben való megvalósításán a Nemzetek Szövetsége keretében létesült Commission de Coopération Intellectuelle is nagy erővel fáradozik. Reméljük, hogy csereviszonyaink mind fokozottabb kiépítésével sikerülni fog közgyűjteményeinket a szükséges külföldi anyaggal túlnyomórészt csere útján ellátni. Nem szabad azonban megfeledkeznünk arról, hogy ennek egyik legfőbb előfeltétele az, hogy minél számosabb és a külföld részéről is felhasználható, tehát idegen nyelven írott vagy idegennyelvű összefoglalásokkal ellátott kiadványokkal rendelkezünk.

Újabb erőpróbája lesz a jövő évben a Központ működésének a brüsszeli egyezményekhez történt csatlakozásunk kapcsán kialakuló cseréknek lebonyolítása. Ez tekintélyes munka- és költségszaporulatot fog jelenteni. Utóbbi súlyosan érinti majd a Központot, annál is inkább, mivel a gazdasági életnek a szabadforgalomra való áttérésével mindinkább számolnunk kell azzal a lehetőséggel, hogy a könyvkivitel is felszabadíttatik s így előáll annak a szükségessége, hogy a Központ kiadásainak fedezéséről az állami költségvetés keretében történjék gondoskodás.

Budapest, 1924 január havában.

DR. PASTEINER IVÁN
igazgató.